

Broedvogels van het Kuinderbos in 2015

Symen Deuzeman

Sovon-rapport 2015/45

Broedvogels van het Kuinderbos in 2015

Symen Deuzeman

Sovon-rapport 2015/45
Dit rapport is samengesteld
in opdracht van Staatsbosbeheer, SBB projectcode 3712

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2015

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Staatsbosbeheer Regio Oost, SBB projectcode is 3712

Illustratie omslag: Natuurontwikkeling in het Schansveld, 30 mei 2015.

Wijze van citeren: Deuzeman S. 2015. Broedvogels van het Kuinderbos in 2015. SOVON-rapport 2015/45. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Inhoud

Samenvatting.....	2
1. Inleiding.....	3
2. Gebiedsbeschrijving.....	4
3. Werkwijze en omstandigheden in 2015.....	5
3.1. Veldwerk.....	5
3.2. Interpretatie.....	5
3.3. Weersomstandigheden.....	5
3.4. Foutenmarges.....	7
4. Resultaten.....	8
4.1. Soorten en aantallen.....	8
4.2. Vergelijking met voorgaande jaren.....	9
4.3. Soortbesprekingen.....	11
5. Evaluatie.....	14
Bijlagen.....	16

Samenvatting

In het voorjaar van 2015 is het Kuinderbos (1190 ha) gekarteerd op broedvogels. Er werden vijf inventarisatieronden uitgevoerd in de periode maart-juli, waarbij 140 uur is besteed aan veldwerk, wat neerkomt op 7,1 minuten per hectare.

In totaal werden 83 verschillende soorten broedvogels vastgesteld in het onderzoeksgebied, waarvan 75 werden gekarteerd. Het aantal soorten betreft een minimum, omdat geen speciale bezoeken zijn gebracht voor nacht-actieve soorten. In totaal zijn 14 Rode Lijst-soorten (Van Beusekom *et al.* 2005) vastgesteld.

Tussen 1990 en 2015 is het Kuinderbos veranderd van een gesloten naaldbos in een zeer gevarieerd bos, zowel in leeftijd als in boomsoortensamenstelling. Dit heeft grote gevolgen gehad voor de broedvogelbevolking, waarbij vooral soorten van naaldbossen in aantal afnamen, terwijl soorten van ouder bos, zoals Boomklever, Bosuil en Grote Bonte Specht zich vestigden of in aantal toenamen. Karakteristieke soorten van polderbossen, zoals Houtsnip en Wielewaal namen sterk in aantal af, al is de dichtheid van Houtsnip beduidend hoger dan in de meeste polderbossen.

Begrazingsgebied rondom de Kuinderplas, 26 mei 2015 (Symen Deuzeman).

1. Inleiding

Voor de evaluatie van het beheer in natuurgebieden laat Staatsbosbeheer jaarlijks een deel van haar gebieden inventariseren. In het voorjaar van 2015 is het Kuinderbos (1190 ha) in de Noordoostpolder geïnterviewd op broedvogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland voerde de inventarisatie uit als onderdeel van het consortium De Vlinderstichting, Sovon & EIS voor Staatsbosbeheer Nederland. Het veldwerk werd gedaan door Symen Deuzeman. Contactpersonen bij Staatsbosbeheer waren Jaap Rouwenhorst en Egbert van Wijhe. Een concept van dit rapport werd doorgelezen door Willem van Manen en Jaap Rouwenhorst waarvoor veel dank. Veel dank gaat uit naar Harco Bergman, voor zijn gastvrijheid, grote interesse en het aandragen van informatie over het gebied, zoals toegepaste beheeringrepen of broedende roofvogels. Hulp in het veld werd verkregen van Florian Bijmold, die roofvogelnesten opzocht en controleerde en die van diverse soorten aanvullende waarnemingen doorgaf. De roofvogels werden geringd door Niko Groen en de horstbomen beklommen door Harco. Daarnaast kreeg ik tijdens diverse rondes assistentie van Amanda Lijnema, Zoe Veringa en Lisette Wolf.

Natuurontwikkeling in het Schoterveld, 27 april 2015 (Symen Deuzeman).

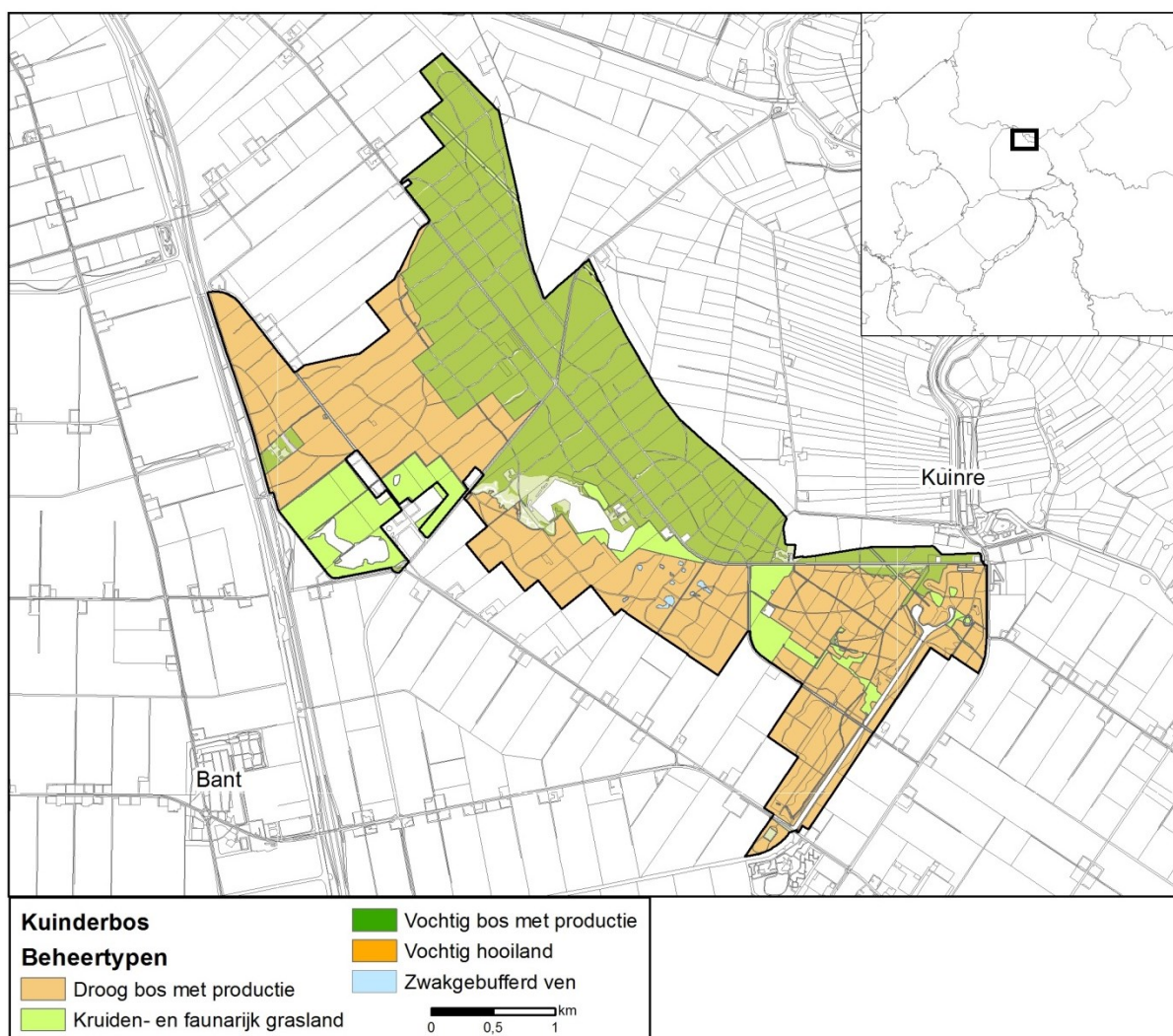
2. Gebiedsbeschrijving

Het Kuinderbos (1190 ha) is in 1947-55 aangeplant op een zandopduiking in de Noordoostpolder. Tot 1990 bestond het bos vooral uit naaldhout (94%), maar door velling, windworp en natuurlijke verjonging was dat percentage in 1998 reeds gedaald tot 45% en in 2007 tot 35% (Kleefsta 2007) . Op dit moment bedraagt het aandeel naaldhout naar schatting minder dan 25%.

Van de loofhoutsoorten zijn inlandse eik en es beeldbepalend.

Vrijwel overal is een tweede boomlaag aanwezig van voornamelijk es, maar op enkele plekken domineert berk. Waar deze boomlaag nog jong is, kan hij zeer dicht zijn, met het karakter van een struiklaag, maar is hij ouder, dan ontstaat bostype met weinig dekking in de onderlaag en zonder bodemvegetatie. Met name in de (voormalige) sparrenvakken is op veel plekken een metershoge, ondoordringbare vegetatie van met name braam aanwezig. De afgelopen jaren zijn er over grote oppervlaktes bomen gekapt om struweelzones te creëren in de bosranden.

In het westen van het Kuinderbos, het Schoterveld, is het gebied aan de zuidrand recentelijk uitgebreid en heringericht door het afgraven van de bodemlaag en aanleg van enkele plassen en slenken. Dit deel van het gebied bevindt zich momenteel in een pionier stadium en is nog tamelijk kaal. Ook langs de Schansweg is recentelijk nieuwe natuur ingericht op voormalige graslanden (Schansveld). Er is een kreek en enkele vennen gegraven, en er zijn doornstruiken ingeplant. Begrazing vindt plaats door IJslandse paarden. Eén van de doelen is het creëren van natte en droge heide.

Figuur 1. Ligging en beheertypen in het onderzoeksgebied.

3. Werkwijze en omstandigheden in 2015

Bij het verzamelen van broedvogelgegevens in terreinen van Staatsbosbeheer zijn de volgende aspecten van belang:

- verspreiding en aantal territoria van de broedvogelsoorten
- aantalsontwikkeling van de broedvogelsoorten
- relatie tussen het beheer en broedvogels

3.1. Veldwerk

In grote lijnen is de uitgebreide territoriumkartering toegepast, zoals beschreven in Van Dijk & Boele 2011. Bij de kartering lag de nadruk op de soorten van de SNL-lijst, plus aanvullende soorten van BMP-B.

Er werden vijf inventarisatieronden uitgevoerd in de periode maart-juli (Tabel 1). In totaal is 140 uur minuten besteed aan veldwerk, wat neerkomt op 7,1 minuten per hectare. Nachtrondes werden beperkt uitgevoerd, omdat deze niet in de opdracht waren opgenomen, ze waren voornamelijk gericht op het vaststellen van Houtsnippen. De meeste veldbezoeken begonnen rond zonsopgang en duurden tot in de middag. De af te leggen route (fietsend of te voet) werd aangepast aan de terreingesteldheid, de tijd van de dag en de weersomstandigheden. Territoria werden voornamelijk vastgesteld aan de hand van zingende of baltsende vogels. In geval van zeldzame soorten en soorten met grote, overlappende territoria of leefgebieden, werd geprobeerd een zo hoog mogelijke (nest indicatieve) broedcode te verzamelen en de nestplaats zo nauwkeurig mogelijk te lokaliseren. Dit om te voorkomen dat niet-broedvogels werden meegeteld en om over- of onder telling van moeilijk karteerbare soorten te voorkomen. Tijdens de inventarisatie lag de focus op het verzamelen van uitsluitende waarnemingen, d.w.z. waarnemingen van tegelijkertijd zingende of baltsende individuen.

Tabel 1. Tijdsinvestering in 2015.

Datum	Begin	Eind	Datum	Begin	Eind
24-mrt	7:30	18:25	29-mei	5:00	16:45
26-mrt	6:20	16:40	30-mei	4:15	15:20
27-mrt	6:50	16:35	1-jun	14:10	16:50
18-apr	7:00	16:50	23-jun	5:10	16:20
24-apr	6:30	17:10	24-jun	3:50	16:25
27-apr	6:45	16:35	25-jun	3:40	15:20
26-mei	5:30	15:00	17-jul	8:15	16:30

3.2. Interpretatie

In het veld werden de waarnemingen, voorzien van broedcode, ingetekend op veldkaarten. Later werden deze gedigitaliseerd en ingevoerd in het autoclusterprogramma van Sovon. Clustering van waarnemingen tot territoria gebeurde op basis van de criteria zoals beschreven in van Dijk & Boele (2011), maar met een lichte aanpassing vanwege het geringe aantal bezoeken (5 i.p.v. 8). Exacte clustercriteria zijn terug te vinden in bijlage 1. Nestvondsten of nest indicatieve waarnemingen telden in alle gevallen mee. De stippen op de verspreidingskaarten zijn de locaties van waarnemingen met de hoogste broedcode of anders de laatste meetellende waarneming binnen de geïnterpreteerde territoria.

3.3. Weersomstandigheden

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperaturen zijn belemmerende factoren. Veel territoriale activiteit neemt later op de dag ook af bij hoge temperaturen. Daarom wordt hier een korte beschrijving van het weer in het broedseizoen van 2015 gegeven aan de hand van de maandoverzichten van het KNMI. In tabel 2 zijn enkele variabelen samengevat.

Tabel 2. Enkele weersvariabelen (gemiddelde temperatuur, aantal zonuren per maand en hoeveelheid neerslag) in de periode april-juni, op basis van gegevens van het KNMI, station De Bilt. Ref staat voor (langjarig gemiddelde 1981-2010).

Maand	Temperatuur (°C)		Zonuren		Neerslag (mm)	
	2015	Ref	2015	Ref	2015	Ref
Maart	6,2	6,2	158	125	59	68
April	9,0	9,2	242	178	22	44
Mei	12,4	13,1	222	213	51	61
Juni	15,6	15,6	241	201	33	68
Juli	18,4	17,9	225	212	92	78

De periode november - februari was vrij zacht, nat en zonnig. De gemiddelde maarttemperatuur zorgde uiteindelijk voor een buitengewoon zachte winter (Hellmanngetal in november 2014-maart 2015 7,8).

Maart was qua temperatuur normaal, zonnig en droog. Er waren regionale temperatuurverschillen, in het noorden was maart zacht, maar in het zuiden juist aan de koude kant.

Het grootste deel van de maand was een hogedrukgebied bepalend voor het weer. Aan het einde van de maand nam de wisselvalligheid sterk toe en was het af en toe zeer onstuimig, met op 31 maart storm aan zee met ook boven land zware windstoten.

Het aantal dagen met regen en de hoeveelheid regen bleven beperkt. Het zuidwesten was het droogst, de meeste regen viel in de oostelijke helft van het land. Maart was een zonnige maand met weinig regionale verschillen.

April was zeer zonnig, droog en aan de koude kant, met wederom (grote) regionale verschillen. Door een heersende noordelijke stroming was in het noorden van het land april veelal te koud, in het zuidoosten was april juist zachter dan normaal. Vorst aan de grond was in het oosten tot het einde van de maand aan de orde van de dag. Doordat hogedrukgebieden bepalend waren voor het weer, bleef de totale hoeveelheid neerslag beperkt. De minste neerslag viel in het westen van het land, op sommige plaatsen niet meer dan ca. 10 mm. Het oosten en zuidoosten waren het natst, natte dagen kwamen landelijk niet voor.

Mei was vrij koel, vrij droog en vrij zonnig. De maand begon koel, lokaal kwam de temperatuur 's nachts onder het vriespunt. Tot het einde van de maand kwam het nog regelmatig tot vorst aan de grond. Daarna volgde een wisselvallige, vaak winderige, periode, waarin de temperatuur opliep. Op 11 mei werd de eerste zomerse dag van het jaar genoteerd (>25 °C). Daarna werd met een overheersende westenwind weer vrij koele lucht van zee aangevoerd. De temperatuur bleef daarbij vooral in het noorden op de meeste dagen onder normaal steken, vaak in combinatie met een stevige wind. In de zuidoostelijke helft van het land liepen de temperaturen nog wel regelmatig op tot boven de 20 °C. De meeste neerslag viel tijdens onweersbuien rond 5 mei en op een natte dag op 19 mei. Het zonnigst was het aan de kust, het noordoosten was het minst zonnig.

Juni kende een normale temperatuur en was droog en zonnig. Wel was het temperatuurverloop grillig, waarbij enkele korte periodes met warm tot zeer warm weer werden afgewisseld door langere periodes waarin de temperatuur rond of beneden normaal lag. Ook in juni was er 's nachts nog sprake van vorst aan de grond, door een combinatie van weinig neerslag en de aanvoer van heldere, koele lucht. Een groot deel van de maand werd het weer bepaald door hogedrukgebieden waardoor de hoeveelheid regen regionaal beperkt bleef. De meeste regen viel tijdens (onweers)buien op 5, 12, 21 & 22 juni. Vooral de eerste helft van juni was zonnig, rond de langste dag was het juist uitgesproken somber. Zeeland was het zonnigst, terwijl het noordoosten van het land het minste zon zag.

Juli was vrij warm en vrij zonnig, de maand begon met een voortzetting van de hittegolf die op 30 juni begon. De hittegolf eindigde op 6 juli toen in De Bilt de temperatuur weer onder de 25,0 °C zakte. Het warmst werd het op 2 juli, met in Maastricht 38,2 °C. Opvallend was ook de temperatuur in de nacht van 1 op 2 juli, die op de meeste plaatsen ruim boven de 20 °C bleef. Van een tropische nacht (minimumtemperatuur 20 °C of hoger) was echter alleen sprake in het zuidoosten van het land. Na de hittegolf verliep de rest van de maand over het algemeen koeler en wisselvalliger met vooral aan het einde van de maand temperaturen onder normaal, met op 9 en 10 juli in Twente zelfs vorst aan de grond.

Juli verliep ook vrij nat. De verschillen in het land waren echter groot. In het zuiden van het land verliep de maand vrij droog, in het noordoosten van het land viel lokaal meer dan 140 mm neerslag en was het zeer nat. De meeste neerslag viel aan het einde van de maand. Op 25 juli trok een zware zomerstorm van zuidwest naar noordoost over het land met tijdelijk windkracht 10 aan de kust. De dagen daarna verliepen ook nat met veel (onweers)buien.

Het neerslagtekort, dat in juni in het gehele land flink was opgelopen, is door de vrij natte julimaand iets afgenomen. In het noordoosten van het land, waar de meeste neerslag viel, is het tekort lokaal bijna tot nul gereduceerd. In het westen en zuiden van het land bleef neerslagtekort echter nog groter dan normaal.

3.4. Foutenmarges

Er zijn geen factoren die de resultaten op systematische wijze zullen hebben beïnvloed.

Jonge aanplant van fijnspar op stormvlakte, 4 december 2015 (Symen Deuzeman).

4. Resultaten

4.1. Soorten en aantallen

In totaal werden 83 verschillende soorten broedvogels vastgesteld in het onderzoeksgebied, waarvan 75 werden gekarteerd (tabel 3). Merel, Roodborst, Winterkoning, Tjiftjaf, Fitis, Pimpelmees, Koolmees en Vink waren als broedvogel aanwezig, maar zijn niet geteld. Het aantal soorten betreft een minimum, omdat geen speciale bezoeken zijn gebracht voor nacht actieve soorten.

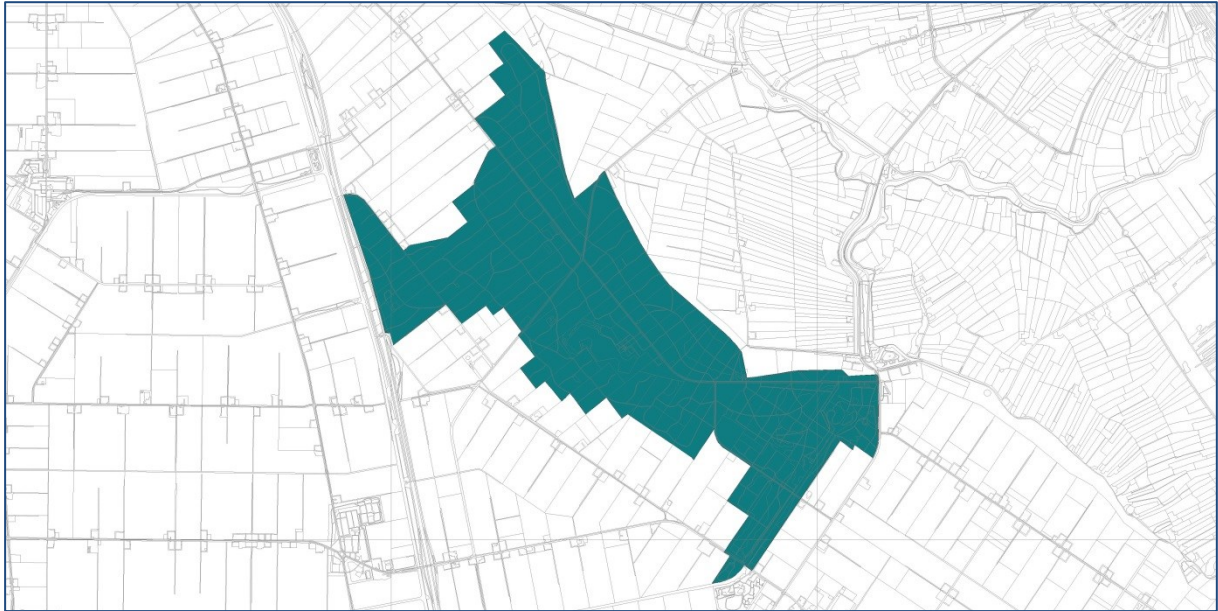
In totaal zijn 14 Rode Lijst-soorten (Van Beusekom *et al.* 2005) vastgesteld.

Tabel 3. Aantallen en dichtheden van broedvogels in het Kuinderbos in 2015. RL=Rode Lijst-status, KW=kwetsbaar, GE=gevoelig. Het aantal Houtsnippen en Bosuilen betreft een minimum (zie werkwijze).

Soort	N	N/100ha	RL	SNL	Soort	N	N/100ha	RL	SNL
Knobbelzwaan	5	0,4			Vuurgoudhaan	5	0,4		x
Grauwe Gans	3	0,3		x	Zwarte Mees	27	2,3		
Nijlgans	8	0,7			Matkop	49	4,1	GE	x
Bergeend	2	0,2		x	Oeverwaluw	108	9,1		
Kuifeend	25	2,1		x	Boerenwaluw	1	0,1	GE	
Krakeend	11	0,9		x	Staartmees	71	6,0		
Wilde Eend	59	5,0			Fluiter	3	0,3		x
Soepeend	5	0,4			Grasmus	53	4,5		x
Wintertaling	1	0,1	KW	x	Tuinfluiter	226	19,0		
Kwartel	1	0,1		x	Zwartkop	500	42,0		
Blauwe Reiger	24	2,0			Sprinkhaanzanger	2	0,2		x
Dodaars	2	0,2		x	Spotvogel	6	0,5	GE	x
Fuut	6	0,5			Bosrietzanger	17	1,4		x
Wespendief	2	0,2		x	Kleine Karekiet	44	3,7		
Havik	5	0,4			Boomklever	93	7,8		x
Sperwer	3	0,3			Boomkruiper	125	10,5		x
Buizerd	19	1,6			Spreeuw	1	0,1		
Waterral	1	0,1		x	Zanglijster	204	17,1		x
Waterhoen	2	0,2			Grote Lijster	21	1,8		
Meerkoet	37	3,1			Grauwe Vliegenvanger	34	2,9	GE	x
Scholekster	1	0,1		x	Nachtegaal	13	1,1	KW	x
Kleine Plevier	12	1,0		x	Blauwborst	1	0,1		x
Bontbekplevier	1	0,1	KW	x	Gekraagde Roodstaart	11	0,9		x
Kievit	1	0,1			Roodborsttapuit	3	0,3		x
Houtsnip	13	1,1			Bonte Vliegenvanger	9	0,8		
Tureluur	2	0,2	GE	x	Heggenmus	73	6,1		
Holenduif	3	0,3			Gele Kwikstaart	13	1,1	GE	x
Houtduif	64	5,4			Witte Kwikstaart	8	0,7		
Koekoek	4	0,3	KW		Boompieper	56	4,7		x
Kerkuil	1	0,1	KW		Graspieper	7	0,6	GE	x
Bosuil	1	0,1			Groenling	40	3,4		x
Ijsvogel	3	0,3			Putter	53	4,5		x
Grote Bonte Specht	101	8,5		x	Kneu	16	1,3	GE	x
Kleine Bonte Specht	4	0,3		x	Kruisbek	2	0,2		
Wielewaal	1	0,1	KW	x	Goudvink	35	2,9		
Gaai	33	2,8			Appelvink	144	12,1		x
Zwarte Kraai	3	0,3			Rietgors	6	0,5		
Goudhaan	83	7,0							

4.2. Vergelijking met voorgaande jaren

In 1990 werd het Kuinderbos gekarteerd door Rob Bijlsma (Bijlsma 1990), in 1998 door Rolf Griffioen (Griffioen en Wymenga 1999) en in 2007 door Romke Kleefstra (Kleefstra 2007). Bij deze karteringen waren werkwijze en inspanning in grote lijnen vergelijkbaar met die in 2015. Het deel van het gebied dat bij alle vier de karteringen werd gedekt (1123 ha) staat in Figuur 2. Landelijke trends, waaraan soms wordt gerefereerd, staan in Bijlage 2.

Figuur 2. Deel van het gebied (1123 ha) dat in 1990, 1998, 2007 en 2015 werd gekarteerd.

Water en moeras

Watervogels namen in aantal toe of bleven gelijk en hetzelfde geldt min of meer voor moerasvogels. De toename van ganzen en Kraakeend kan een gevolg zijn van landelijke toename.

Bos

Soorten van ouder bos, zoals Boomklever en Grote Bonte Specht, namen in aantal toe en de Bosuil is een nieuwe broedvogel voor het Kuinderbos. In 2007 werd een territorium van zowel Groene- als Zwarte Specht vastgesteld, maar het voorkomen van deze soorten is in het Kuinderbos waarschijnlijk incidenteel. Glanskop verdween en de aantallen van Kleine Bonte Specht en Appelvink fluctueerden. Bij deze soorten is het de vraag in hoeverre de leeftijd van het bos een belangrijke variabele is voor talrijkheid. Bij de Glanskop is niet geheel zeker of in het verleden telkens goed is opgelet bij de determinatie, al geeft Kleefstra (2007) aan speciale aandacht te hebben geschonken aan determinatie van de soort.

Soorten van jonger bos laten een gevarieerd beeld zien: Zomertortel verdween en Matkop nam sterk af, maar Zwartkop, Tuinfluiter, Grasmus en Goudvink namen toe in de jonge opslag waarmee opengekapte of –gewaaide delen van het bos dichtgroeit. Deze opslag leidde niet tot nieuw habitat voor struweelsoorten als Braamsluiper en Bosrietzanger, die respectievelijk verdwenen en afnamen. Daarentegen bleef het aantal Nachtegalen constant en nam de Tuinfluiter, tegen de landelijke trend in, toe ten opzichte van 2007. Soorten van naaldbos namen tussen 1990 en 2015 sterk af (Vuurgoudhaan, Kuifmees, Zwarte Mees). Waarschijnlijk is dit ook het geval bij Sijs en Kruisbekken, maar dat is bij soorten die invasie-achtig optreden moeilijk hard te maken bij slechts vier karteringen. Belangrijkste oorzaak is waarschijnlijk de afname van het areaal naaldbout, al zouden er bijvoorbeeld bij de Kuifmees ook andere zaken kunnen meespelen.

Ooit in de polderbossen talrijke soorten als Houtsnip en Wielewaal zijn sterk in aantal afgenomen. De oorzaak hiervoor is onduidelijk. Toename van aandeel loofhout zou voor beide soorten in theorie hogere aantallen moeten opleveren, maar kennelijk is er iets veranderd waardoor het gebied niet meer aantrekkelijk is. Afname van deze soorten deed zich voor in alle polderbossen waarvan gegevens voorhanden zijn. Houtsnippen zijn momenteel zelfs op grote schaal verdwenen uit de polderbossen op kleigrond.

Opmerkelijk is de sterke toename van de Putter, die in 2015 in bijna alle bostypes voorkwam. Het is volslagen onduidelijk waarom deze vinkachtige een dergelijke opmars maakt in de Nederlandse bossen.

Roofvogels

Het aantal Haviken is gehalveerd ten opzichte van 1990, vrijwel zeker als gevolg van verminderd voedselaanbod. Of ook de Sperwers hiermee te kampen hebben is onduidelijk. Bij deze soort is het ook mogelijk dat geschikt nestelhabitat verdween of dat het gebied minder geschikt is geworden door toegenomen predatie door Haviken. Aantallen van Wespendif en Buizerd waren opmerkelijk constant.

Tabel 4. Aantallen broedvogels in het Kuinderbos tijdens verschillende karteringen (zie tekst). Aantallen van nachtvogels (Houtsnip en Bosuil) betreffen minima vanwege onvolledige inventarisatie (zie werkwijze).

Soort	1990	1998	2007	2015	Soort	1990	1998	2007	2015
Knobbelzwaan	0	0	1	2	Vuurgoudhaan	37	27	0	5
Grauwe Gans	0	0	0	3	Kuifmees	20	0	2	0
Nijlgans	1	0	3	5	Zwarte Mees	162	ng.	ng.	27
Bergeend	6	0	2	0	Matkop	112	ng.	64	49
Kuifeend	4	0	6	3	Glanskop	9	4	10	0
Krakeend	0	0	0	4	Oeverwaluw	0	0	0	83
Wintertaling	1	0	0	1	Staartmees	40	ng.	42	71
Kwartel	0	0	0	1	Fluiter	26	1	8	3
Fazant	4	0	0	0	Braamsluiper	8	1	3	0
Blauwe Reiger	0	7	5	24	Grasmus	9	16	14	50
Dodaars	0	0	0	2	Tuinfluiter	290	ng.	121	223
Fuut	9	6	2	5	Zwartkop	338	ng.	329	498
Wespendif	2	2	1	2	Sprinkhaanzanger	3	4	2	2
Havik	9	5	7	5	Spotvogel	3	3	10	6
Sperwer	12	8	2	3	Bosrietzanger	43	20	26	14
Buizerd	16	18	16	19	Kleine Karekiet	33	18	18	36
Torenvalk	5	0	0	0	Boomklever	0	0	50	93
Boomvalk	0	0	1	0	Boomkruiper	91	114	87	124
Waterral	0	0	0	1	Spreeuw	ng.	ng.	ng.	1
Waterhoen	1	2	2	2	Zanglijster	510	ng.	109	204
Meerkoet	34	ng.	ng.	25	Grote Lijster	25	29	8	21
Scholekster	1	0	0	0	Grauwe Vliegenvanger	71	29	25	35
Kleine Plevier	0	0	0	3	Nachtegaal	12	2	17	13
Kievit	2	0	0	0	Blauwborst	0	0	1	1
Houtsnip	61	40	40	13	Gekraagde Roodstaart	5	11	12	11
Holenduif	4	10	3	4	Roodborsttapuit	0	1	1	0
Turkse Tortel	6	10	3	0	Bonte Vliegenvanger	17	12	5	9
Zomertortel	123	25	32	0	Gele Kwikstaart	0	0	0	3
Koekoek	15	14	5	4	Boompieper	53	54	64	46
Kerkuil	1	1	1	1	Keep	2	0	0	0
Bosuil	0	0	0	1	Groenling	25	16	11	43
Ransuil	35	2	3	ng.	Putter	3	5	4	54
IJsvogel	2	0	1	3	Sijs	4	4	1	0
Groene Specht	0	0	1	0	Kneu	ng.	ng.	3	6
Zwarte Specht	0	0	1	0	Grote of Kleine Barmsijs	5	0	0	0
Grote Bonte Specht	74	61	55	101	Witbandkruisbek	0	7	0	0
Kleine Bonte Specht	3	0	13	4	Kruisbek	0	7	0	2
Wielewaal	20	14	8	1	Goudvink	32	17	6	35
Ekster	0	ng.	1	0	Appelvink	135	109	42	144
Gaai	111	ng.	13	33	Geelgors	0	0	1	0
Zwarte Kraai	26	9	4	4	Rietgors	2	2	3	2

4.3. Soortbesprekingen

Knobbelzwaan, N=5

Bezette nesten werden aangetroffen in de Kuinderplas en het Schansveld. Bij drie paren werden in alle gevallen vijf jongen aangetroffen.

Zeslegsel van Knobbelzwaan in het Schoterveld, 27 april 2015 (Symen Deuzeman).

Twee dode jonge Blauwe Reigers werden na de storm aangetroffen onder een nestboom in het Burchtbos, april 2015 (Florian Bijmold).

Blauwe Reiger, N=24

De kolonie met Blauwe Reigers in de Corsicaanse dennen in het noorden van het Burchtbos nam fors toe. De voorjaarsstorm op 31 maart leverde weinig schade op, maar toch werden onder één nest dode, vermoedelijk van het nest afgewaaide jongen gevonden.

Dodaars, N=2

De Dodaars werd niet eerder vastgesteld tijdens de integrale karteringen. Een paar bevond zich in de noordwestpunt van de Kuinderplas en een ander paar in een ven ten zuiden van de Kuinderplas. De paren bleken schuw te zijn en verdwenen gemakkelijk in de vegetatie bij benadering. Er werden geen jongen aangetroffen.

Wespendief, N=2

Er werden opgebouwde nesten gevonden, in sitkaspar en beuk. Op en bij deze nesten werden Wespendieven waargenomen, maar het is onzeker of er eieren zijn gelegd. Met zekerheid vlogen geen jongen uit. In juli werd in de noordwestpunt van het gebied een vers opgebouwd nest in een grove den aangetroffen. Dit nest was eerder dit jaar bezet door een Buizerd. Waarschijnlijk was het opgebouwd door een Wespendief, maar het kan niet worden uitgesloten dat een van de twee reeds bekende paren hiervoor verantwoordelijk was.

Havik, N=5

De Havik gaat in snel tempo in aantal achteruit in het Kuinderbos, want in 2011 waren er nog negen bezette territoria (F. Bijmold). In alle territoria is een nest gevonden en in tenminste vier nesten werden eieren gelegd. In drie nesten kwamen de eieren uit en tijdens het ringen zaten er 1, 3 en 4 jongen op de nesten. Dat resulteert in 2,6 jongen per succesvol nest en 1,6 jong/paar.

Sperwer, N=3

Er werden twee nesten gevonden en op beide werden vijf jongen aangetroffen. Een van deze nesten werd gepredeerd, waarschijnlijk door een Havik. Het derde nest werd niet gevonden, maar hier werden minimaal twee uitgevlogen jongen waargenomen.

Buizerd, N=19

In alle territoria werd een nest gevonden. En in tenminste 14 nesten werden eieren gelegd. Vijf nesten mislukten in de eifase. In de overige nesten werden 1x1, 7x2 en 2x3 jongen geringd, die waarschijnlijk ook uitvlogen. Dat resulteert in een reproductie van 2,1 jong per succesvol broedgeval en 1,1 jong per aanwezig paar.

Waterral, N=1

In de vroege ochtend van 23 juni werd een roepende Waterral gehoord in de natte rietvegetatie langs de Kuinderplas.

Kleine Plevier, N=12

De pionierssituatie leverde in het Schoterveld negen paren op en in het Schansveld drie paren. Bij een aantal daarvan werd een nest aangetroffen, steeds met vier eieren.

Pioneersituaties in het Schoterveld en Schansveld bleek een sterke aantrekkingskracht te hebben op Kleine Plevieren. Er werden diverse nesten gevonden, 25 juni 2015 (Symen Deuzeman)

Houtsnip, N=13

Hoewel het uitvoeren van nachtrondes niet was opgenomen in deze opdracht, was de nieuwsgierigheid groot om een indruk te krijgen van het aantal paren in het Kuinderbos. Elders in de polderbossen zijn de aantallen de afgelopen 10-15 jr. enorm afgenomen, met een vrijwel gehele verdwijning van bossen op kleigrond. Er werd op vier ochtenden zeer vroeg gestart om de baltsende snippen in kaart te brengen. Helaas lukte het niet om in het Burchtbos een vroege ronde te lopen, waardoor circa 75% van het gebied goed bekeken is. Dit leverde dertien baltsende mannetjes op. Als het geïnventariseerde gebied in 2015 vergeleken wordt met 2007, dan is de stand gehalveerd.

Kerkuil, N=1

Een paar Kerkuilen bracht in mei vier jongen groot in de beheerschuur aan de Hopweg.

Bosuil, N=1

In de winter van 2014/15 werden waarnemingen gedaan van roepende Bosuilen in de omgeving van de beheerschuur aan de Hopweg. Enkele nestkasten werden opgehangen, maar deze werden niet bezet. In de nacht van 10/11 mei 2015 was Greet Boomhouwer voorbereidingen aan het treffen voor een jaarlijkse "Big Day" in Flevoland, waarbij ze ook geluidsnabootsing toepaste voor de Bosuil. In de noordpunt van de Schoterweg trof ze hierbij een zeer fanatiek reagerende mannelijke Bosuil aan (pers. med. G. Boomhouwer).

IJsvogel, N=3 Twee paren hielden zich op langs de Kuindervaart en één paar langs de Kuinderplas. Ondanks enkele gerichte zoekacties bij alarmerende vogels werd geen bezette nestholte gevonden.

Wielewaal, N=1

De Wielewaal nam sterk af is en is praktisch verdwenen uit het Kuinderbos. De enige zingende man werd aangetroffen in een gemengd vak van loofhout met Japanse lariksen iets zuidelijk van de Schansweg.

Oeverzwaluw, N= 108

In het Schoterveld bevonden zich in verschillende zandbulten bezette holletjes van Oeverzwaluwen (N=25). In de meeste gevallen mislukte deze broedpogingen vroegtijdig door predatie van vossen. In

de kunstmatige wand in het Schansveld werden 83 bezette nesten gevonden. Net buiten het gebied, nabij de renbaan langs de Wellerzandweg, werd in een wand van een particulier een kolonie met 75 nesten aangetroffen.

De kunstmatige Oeverwalwand in het Schansveld bleek succesvol en leverde 83 bezette nestholtes op, 25 juni 2015 (Symen Deuzeman).

In het Schoterveld werden in zandbulten nestholten van Oeverwal aangetroffen, waarvan de meeste (mogelijk alle) werden uitgegraven door vos, 25 juni 2015 (Symen Deuzeman).

Fluiter, N=3

Fluiters bleken uiterst schaars en werden alleen eind april en mei waargenomen. Het betrof zingende ongepaarde mannen. De contactroep “pu” werd niet gehoord, wat er op zou kunnen duiden dat de vogels ongepaard bleven. Territoria werden aangetroffen in eiken/essen opstanden en een gemengd naald- en loofhout vak.

Roodborsttapuit, N=3

Territoria werden uitsluitend aangetroffen in het Schoterveld. Braamstruwelen of ander jong struweel of bos dienden als uitkijkpost. Eind juni werd bij twee paren uitgevlogen jongen vastgesteld.

Bonte Vliegenvanger, N=9

Een geconcentreerd voorkomen werd vastgesteld ten zuiden van de Schansweg in het Burchtbos. Hier werd gebroed in afgeknapte dode grove dennen. Elders bleek de soort schaars en/of aangewezen op de aanbod van een nestkast, zoals bij de beheerschuur aan de Hopweg.

Gele Kwikstaart, N=13

De Gele Kwikstaart vestigde zich in het gebied. Met name de afgegraven graslanden bleken aantrekkelijk, zoals het Schansveld en Schoterveld.

Kruisbek, N=2

Waarnemingen hebben betrekking op een zacht murmelende man op 24 april in een vak met sitka sparren ten noorden van de Hopweg en een zingende man op 27 maart in sitkasparren in het Burchtbos.

Goudvink, N=35

De Goudvink nam behoorlijk toe en profiteerde van dichtgroeïende kapvlaktes met jong bos en struweel. Ook in struweel langs bosranden namen de soort toe. De dichtheid is in vergelijking met andere polderbossen hoog.

5. Evaluatie

Tussen 1990 en 2015 is het Kuinderbos veranderd van een gesloten naaldbos in een zeer gevarieerd bos, zowel in leeftijd als in boomsoortensamenstelling. Dit heeft grote gevolgen gehad voor de broedvogelbevolking, waarbij vooral soorten van naaldbossen in aantal afnamen, terwijl soorten van ouder bos, zoals Boomklever, Bosuil en Grote Bonte Specht zich vestigden of in aantal toenamen. Karakteristieke soorten van polderbossen, zoals Houtsnip en Wielewaal namen sterk in aantal af, al is de dichtheid van Houtsnip beduidend hoger dan in de meeste polderbossen.

Het creëren van gevarieerde bosranden heeft (tijdelijk) een positief effect op de aantalsontwikkeling van struweelsoorten, zoals Zwartkop, Tuinfluiter en Grasmus. De uitbreiding en inrichting van het Schoterveld en Schansveld levert vooralsnog pioniersoorten op, zoals Kleine en Bontbekplevier, eenden, Oeverzwaluw, Roodborsttapuit en Gele Kwikstaarten.

Beukenbos met sitkaspar in het Kuinderbos, 4 december 2015 (Symen Deuzeman).

Literatuur

- Bijlsma R.G. 1990. Broedvogels van het Kuinderbos in 1990. SOVON-rapport 90/16. SOVON, Beek-Ubbergen.
- Van Beusekom R, Huigen P., Hustings F., De Pater K. & Thissen L. (red.) 2005. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion Uitgevers B.V., Baarn.
- Van Dijk A.J. & Boele A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Griffioen R. & Wymenga E. 1999. Broedvogels van het Kuinderbos in 1998. A&W-rapport 210. Staatsbosbeheer regio Flevoland-Overijssel / Altenburg & Wymenga, Veenwouden.
- Hustings M.F.H., Kwak R.G.M., Opdam P.F.M. & Reijnen M.J.S.M. 1985. Vogelinventarisatie. PUDOC, Wageningen en Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels. Zeist.
- Kleefstra R. 2007. Broedvogels van het Kuinderbos in 2007. SOVON-inventarisatierapport 2007/20. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

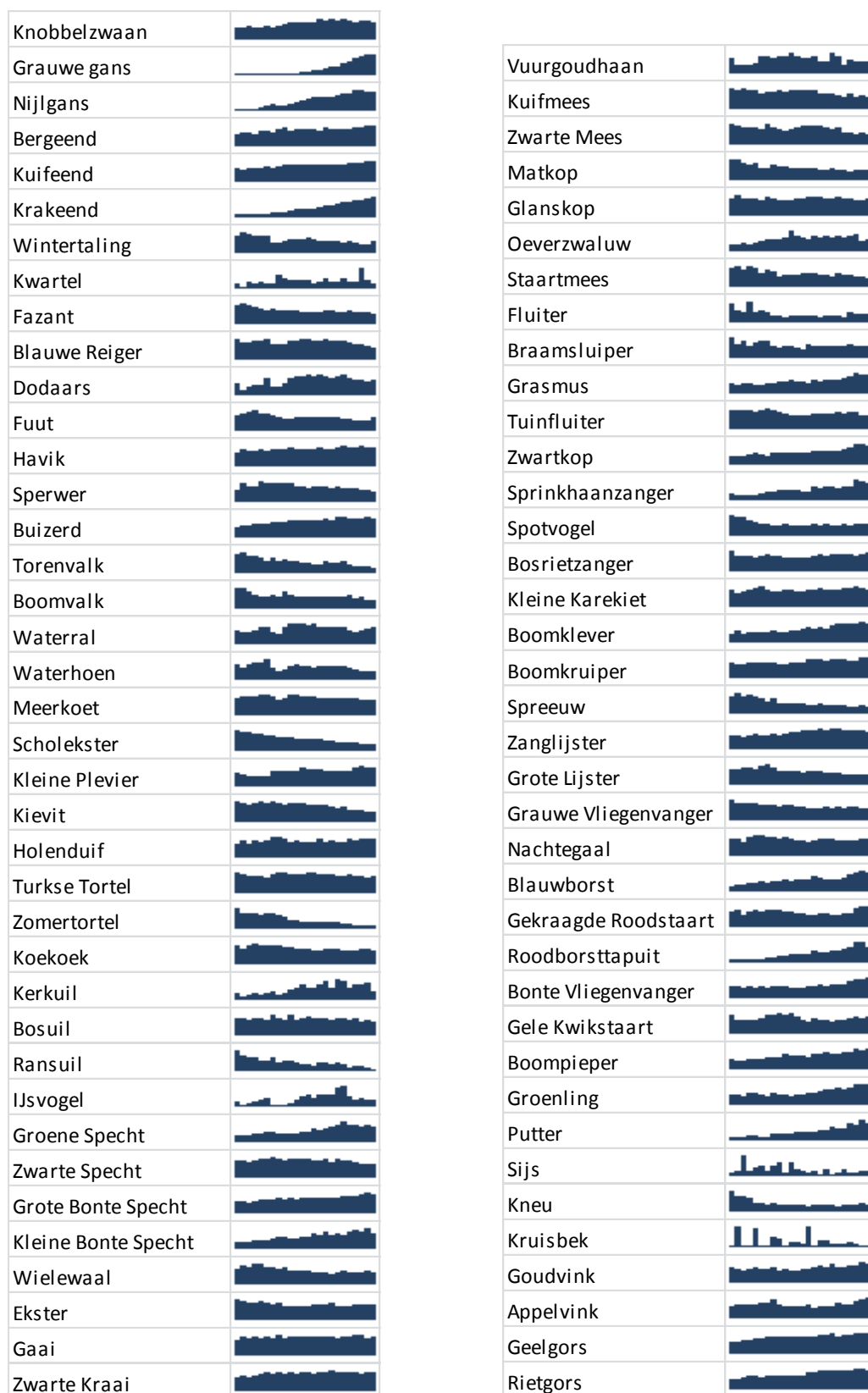
Bijlagen

Bijlage 1. Interpretatiecriteria met:

1. Grenzen waartussen waarnemingen waarschijnlijk betrekking hebben op broedvogels;
2. Aantal waarnemingen dat is vereist tussen de datumgrenzen;
3. Aantal waarnemingen dat is vereist in hele periode;
4. Afstand waarbinnen twee waarnemingen die niet tijdens hetzelfde bezoek zijn gedaan, worden beschouwd als van hetzelfde territorium. In geval van meer dan twee waarnemingen is voor de grootte van een territorium maximaal 1,5 maal de fusie-afstand aangehouden.

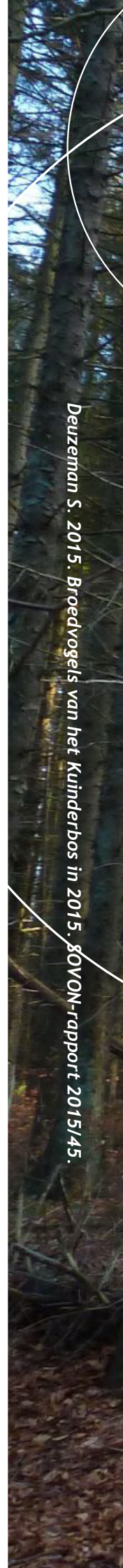
Soort	1a	1b	2	3	4	Soort	1a	1b	2	3	4
Knobbelzwaan	15-4	20-7	1	2	2500	Fluiter	10-5	30-6	1	1	300
Grauwe Gans	24-2	15-4	1	1	2500	Grasmus	20-4	10-7	1	1	300
Nijlgans	10-3	15-5	1	2	2500	Tuinfluiter	25-4	20-7	1	1	300
Bergeend	25-4	15-7	1	2	2500	Zwartkop	10-4	20-7	1	1	300
Kuifeend	10-5	30-6	1	0	1000	Sprinkhaanzanger	25-4	20-7	1	1	300
Krakeend	15-4	15-6	1	0	1000	Spotvogel	5-5	15-7	1	1	300
Wilde Eend	27-3	10-5	1	0	1000	Bosrietzanger	5-5	20-7	1	1	300
Soepeend	27-3	10-5	1	2	1000	Kleine Karekiet	30-4	10-7	1	1	300
Wintertaling	10-5	30-6	1	0	1000	Boomklever	10-2	31-5	1	1	300
Wintertaling	25-4	30-6	1	0	1000	Boomkruiper	27-1	20-6	1	1	300
Kwartel	15-5	31-7	1	1	1000	Spreeuw	27-3	31-5	1	0	300
Dodaars	5-4	10-7	1	1	500	Zanglijster	15-4	30-6	1	1	300
Fuut	10-4	15-6	1	2	1000	Grote Lijster	24-2	31-5	1	1	500
Wespendief	15-5	10-8	1	0	1000	Grauwe Vliegenvanger	10-5	10-8	1	1	300
Havik	27-1	15-7	1	2	1000	Nachtegaal	30-4	20-6	1	1	300
Sperwer	24-2	15-7	1	2	500	Blauwborst	27-3	15-7	1	1	300
Buizerd	27-1	15-7	1	2	1000	Gekraagde Roodstaart	25-4	30-6	1	1	300
Waterral	10-4	10-7	1	1	300	Roodborsttapuit	10-3	15-7	1	1	300
Waterhoen	15-4	15-6	1	1	300	Bonte Vliegenvanger	15-4	15-6	1	1	300
Meerkoet	15-4	10-6	1	2	500	Heggenmus	5-3	10-7	1	1	300
Scholekster	25-4	10-6	1	2	1000	Gele Kwikstaart	10-4	20-7	1	1	300
Kleine Plevier	10-5	15-7	1	1	1000	Witte Kwikstaart	27-3	10-7	1	2	300
Bontbekplevier	25-4	15-7	1	1	1000	Boompieper	10-4	10-7	1	1	300
Kievit	27-3	10-5	1	0	1000	Graspieper	27-3	30-6	1	1	300
Houtsnip	10-3	20-7	1	1	1000	Groenling	10-4	20-6	1	1	300
Tureluur	15-4	15-6	1	0	1000	Putter	27-3	15-7	1	1	300
Holenduif	24-2	31-7	1	1	500	Kneu	20-4	20-7	1	1	500
Vuurgoudhaan	25-4	30-6	1	1	300	Kruisbek	6-1	15-5	1	0	500
Zwarte Mees	10-3	30-6	1	1	300	Goudvink	27-3	31-7	1	1	500
Matkop	27-1	30-6	1	1	500	Appelvink	10-3	20-6	1	1	300
Boerenwaluw	15-5	30-6	2	0	1000	Rietgors	10-4	30-6	1	1	300
Staartmees	24-2	31-5	1	1	500						

Bijlage 2. Nederlandse trends (1990-2013) van soorten die meermalen werden gekarteerd in het Kuinderbos.
Bron: www.sovon.nl.

Bijlage 3. Soortkaarten kartering 2015 (volgende pagina's).

Uit deze PDF zijn de stippenkaarten verwijderd. Voor aanvullende gegevens kunt u contact opnemen met Petra Verburg (petra.verburg@sovon.nl)

Deuzeman S. 2015. Broedvogels van het Kuinderbos in 2015. SOVON-rapport 2015/15.

In opdracht van:

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

